

Boordtabel van het concurrentievermogen van de Belgische economie

Executive summary

01 Algemene context

02 Prijs- en kostenconcurrentievermogen

03 Niet-kostenconcurrentievermogen

04 Duurzame ontwikkeling en sociale cohesie

Juni 2015

“De voorwaarden scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

1. Algemene context

Een globale visie op het concurrentievermogen van een economie is gebaseerd op verschillende, vaak complementaire benaderingen die zowel kwantificeerbare indicatoren die voldoen aan vergelijkbaarheid als moeilijk meetbare kwalitatieve factoren integreren.

Geconfronteerd met vele uitdagingen (de mondialisering, de vergrijzing, enz.) wordt de diagnose van het concurrentievermogen gesteld in samenhang met de indicatoren van de Europa 2020-strategie en het Europese economische bestuur. Daartoe wordt een algemene balans van de prestaties van onze economie opgemaakt op basis van macro-economische indicatoren.

De eerste geanalyseerde indicatoren gaan over de positie van onze economie in het buitenland en onze marktaandeelen in de export die aangestipt worden door de Europese autoriteiten in het kader van de procedure voor macro-economische onevenwichtigheden. Deze diagnose van onze prestaties in het buitenland wordt vervolgens uitgebreid tot het bruto binnenlands product en de overheidsfinanciën.

1.1. De lopende rekening

In de economische analyse speelt de lopende rekening een fundamentele rol. Bij een tekort op de lopende rekening zal het land zijn toevlucht moeten nemen tot buitenlands spaargeld voor de financiering van investeringen die economische groei genereren waardoor het de inkomsten uit het buitenland kan betalen en, indien nodig, de geleende middelen kan terugbetalen⁴.

In 2014 is het saldo van de lopende rekening terug in overschot (+5,7 miljoen euro) nadat in 2013 en 2012 een negatief saldo van respectievelijk 0,9 en 2,8 miljard euro werd genoteerd. Dit positieve resultaat van de lopende rekening komt van de toename van het saldo van de balans van de primaire inkomens (+3,8 miljard euro ten opzichte van 2013) en de verbetering van het saldo van de handelsbalans van goederen en diensten (+3,1 miljard euro t.o.v. 2013). De gunstigere situatie van de netto-export vloeit voort uit een minder uitgesproken tekort van het saldo van de goederen (+64 %) en de instandhouding van de handel in diensten.

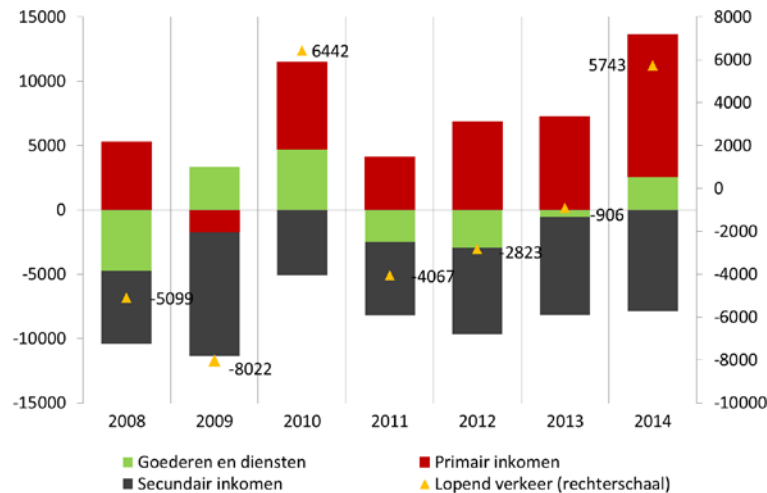
-13-

---

⁴ OESO (2004), Les enjeux de la réduction du déficit de la balance courante.

Grafiek 1-1. Lopende rekening, België⁵

In miljoen euro.

Bron: BNB.

1.2. Buitenlandse handel: geografische oriëntatie en producten

-14-

Volgens de Wereldhandelsorganisatie (WHO) was België de twaalfde grootste exporteur van goederen ter wereld in 2013, een winst van één plaats in één jaar (13e plaats in 2012). De opkomst van de groeielanden in Azië en elders in de wereld neemt dus niet weg dat België een belangrijke positie blijft innemen in de wereldhandel (468 miljard dollar of 2,5 % van de wereldwijde uitvoer). De drie belangrijkste uitvoerders ter wereld in 2013 waren volgens de WHO China, met een goederenuitvoer ter waarde van 2.209 miljard dollar (hetzij een aandeel van 11,7 % in het wereldtotaal), de Verenigde Staten met een goederenexport van 1.580 miljard dollar (aandeel van 8,4 %) en Duitsland (1.453 miljard dollar, of een aandeel van 7,7 %).

Uit de gegevens van Eurostat blijkt dat in 2013 de marktaandeelen in de export (in verhouding tot het wereldtotaal) van Duitsland, Frankrijk, Nederland en België respectievelijk 7,34 %, 3,61 %, 3,06 % en 1,88 % waren. Deze aandelen verbeterden lichtjes in een jaar tijd (Duitsland +0,17 procentpunt, Frankrijk +0,08 procentpunt en België en Nederland +0,07 procentpunt). Tussen 2008 en 2012 verloren deze landen voortdurend aandelen (Duitsland -1,05 procentpunt, Frankrijk -0,62 procentpunt, Nederland -0,39 procentpunt en België -0,26 procentpunt).

De geografische oriëntatie van de uitvoer van goederen uit België is een van de factoren die de ontwikkeling van de marktaandeelen verklaart. De vaststelling dat België voornamelijk naar de

⁵ Primair inkomen: onder het ESR95 vertegenwoordigde de rekening van de primaire inkomens de "inkomensrekening". Volgens het ESR2010 omvat het de stromen van primaire inkomens tussen ingezetenen en niet-ingezetenen, namelijk de vergoeding voor het verrichten van arbeid, voor financiële activa en voor de verhuur van de natuurlijke hulpbronnen.

Secundair inkomen: de rubriek "lopende overdrachten" in het ESR95 wordt hernoemd tot "secundaire inkomens" in de BPM6 en omvat de overdrachten van inkomens. De inhoud van de rubriek blijft grotendeels hetzelfde, met uitzondering van de belastingen en subsidies op de producten en de productie. Deze laatste worden niet langer beschouwd als een lopende overdracht, maar als een primair inkomen.

“De voorwaarden scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

buurlanden blijft exporteren, kan er op wijzen dat de Belgische uitvoerders te weinig profiteren van de snelle economische groei van opkomende landen. In België was in 2013 slechts 44 % (43 % in 2012 en 37 % in 2003) van de uitvoer van goederen bestemd voor landen buiten de eurozone, tegenover gemiddeld 55 % (54 % in 2012 en 49 % in 2003) voor zijn belangrijkste handelspartners (Duitsland, Frankrijk en Nederland). In 2013 waren de tien belangrijkste bestemmingen van de uitvoer van goederen uit België: Duitsland, Frankrijk, Nederland, Italië en Spanje in de eurozone en, buiten de eurozone, het Verenigd Koninkrijk, de Verenigde Staten, India, China en Rusland. Hoewel de ranglijst van deze partners niet veranderde in de afgelopen tien jaar, heeft België aandelen gewonnen op de Nederlandse, Chinese, Indiase en Russische markt en aandelen verloren in zes andere landen. In 2003, net als in 2013, importeerden deze landen uit België voornamelijk minerale brandstoffen, chemische en farmaceutische producten, kunststoffen, gietijzer, ijzer en staal, wat overeenkwam met 28 % van de totale uitvoer in 2013.

Sinds 2009 steeg de extracommunautaire uitvoer, die 30,1 % van de totale uitvoer bedroeg in 2013, sneller dan de intracommunautaire uitvoer. Zo was het verschil in stijgingspercentage in 2013 (t.o.v. 2012) tussen de intra- en extracommunautaire uitvoer licht in het voordeel van de extracommunautaire uitvoer (+1,6 % extra-EU tegenover +1,4 % intra). In 2012 is de Belgische intracommunautaire uitvoer zelfs licht gedaald, terwijl de extracommunautaire uitvoer is blijven toenemen. De Belgische goederenexport naar Duitsland, Nederland en de Verenigde Staten, in lopende prijzen, daalde in 2013 echter met respectievelijk 1,9 %, 0,4 % en 12,1 % ten opzichte van 2012. Wel voerde ons land, in lopende prijzen uitgedrukt, meer uit naar Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk (resp. +2,1 en +8,4 %). De Belgische goederenexport heeft, net zoals de mondiale handelsstromen, door de wereldwijde financieel-economische crisis in 2009 een forse inzinking gekend. In 2010 en 2011 deed zich wel een herstel voor van onze uitvoer, en kwam de totale uitvoer weer uit op zijn precrisisniveau; onze uitvoer naar Duitsland echter bleef onder het niveau van 2008.

Focus 1. Handelsmaatregelen tegen de EU

Maatregelen waaraan de EU-exporteurs blootgesteld zijn

Hoewel het gebruik van handelsbeschermingsinstrumenten, dat wil zeggen antidumping (AD), antisubsidie (AS) en vrijwaring (VW)⁶, in principe legitiem is, volgen sommige derde landen niet altijd strikt de internationale regels (WHO) en worden deze instrumenten soms misbruikt voor protectionistische doeleinden. Bovendien worden vaak bepaalde tekortkomingen waargenomen in het gebruik ervan: overmatig gebruik van VW, gebrek aan transparantie en analyse, gebruik in reactie op maatregelen van de EU (verging), ...

De wereldwijde economische crisis gekoppeld aan de financiële crisis van 2007-2009 heeft sommige landen ertoe aangezet om meer hun toevlucht te nemen tot dergelijke instrumenten. Daarom is het aantal nieuwe procedures tegen de EU sterk gestegen vanaf 2008 om een piek te bereiken in 2009 (45). Hoewel er een daling optrad vanaf 2010, is de trend niet gekeerd, aangezien het aantal nieuwe procedures steeg van 97 (voor de periode 2007-2009) naar 110 (2010-2012), een stijging met 13,4 %. In 2013 ligt het niveau weer dicht bij dat van 2009 (43).

In 2013 was het meest actieve land India (7), gevolgd door China (4) en Colombia (4). Tussen 2011 en 2013 was India nog steeds het meest actief (11), gevolgd door China (10) Indonesië (9), Brazilië (7), Turkije (7) en Oekraïne (7).

Uit onderzoek naar specifieke instrumenten blijkt dat VW's vaak werden gebruikt tijdens de periode 2007-2013 (138 op een totaal van 250) met een piek in 2009 (31). Het aantal nieuwe procedures steeg van 57 (2007-2009) naar 63 (2010-2012), dat wil zeggen een stijging van 10,5 %. De VW's vormen het meest restrictieve instrument. India en China maken het vaakst gebruik van dit instrument. De AD-maatregelen komen op de tweede plaats (107 tussen 2007 en 2013), met pieken in 2010 (20) en 2013 (24), terwijl de AS-maatregelen zeer weinig gebruikt zijn in de periode 2007-2013 (5).

-16-

---

⁶ Antidumpingmaatregelen zijn bedoeld om een nationale industrietak te beschermen tegen invoer uit een derde land die het voorwerp is van dumping. Er is sprake van dumping wanneer een bedrijf een product uitvoert tegen een lagere prijs dan die op zijn eigen binnenlandse markt of dan de kostprijs van de productie van het product in kwestie. Antidumping is het meest gebruikte handelsbeschermingsinstrument.

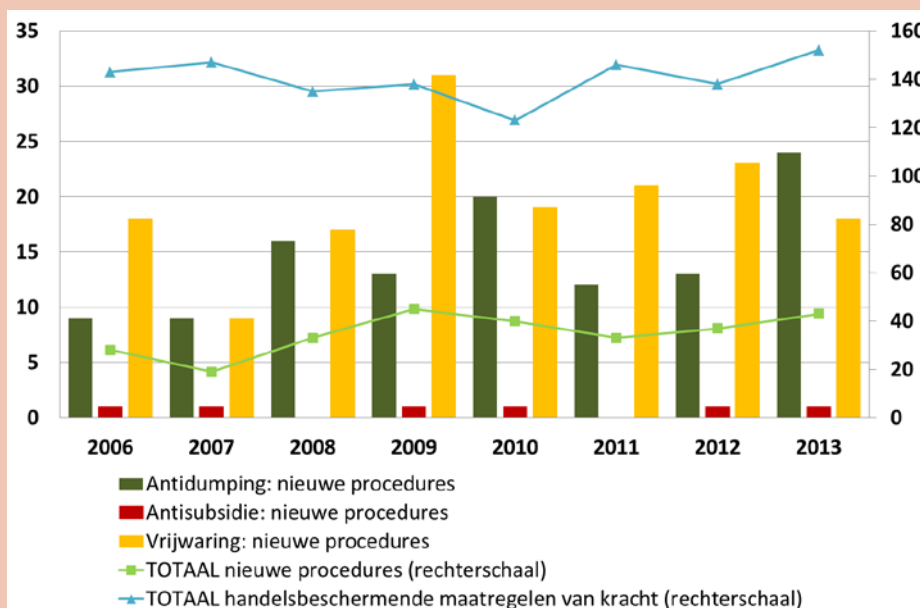
- Antisubsidiemaatregelen (of compenserende maatregelen) zijn bedoeld om een nationale industrietak te beschermen tegen invoer tegen kunstmatig lage prijzen ten gevolge van oneerlijke overheids subsidies aan buitenlandse producenten.

- Vrijwaringsmaatregelen verschillen van antidumping- en antisubsidiemaatregelen omdat ze niet de vaststelling van een "oneerlijke" praktijk inhouden, maar een plotselinge, massale en onverwachte stijging van de invoer. Deze maatregelen zijn in principe van toepassing "erga omnes", dat wil zeggen tegen alle invoer, ongeacht het land van herkomst.

“De voorwaarden scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Potentieel restrictieve maatregelen van derde landen

Grafiek 1-2. Handelsbeschermende acties van derde landen tegen de EU*

* Gericht tegen de EU in haar geheel of tegen 1 of meerdere lidstaten.

Bron: EC, Annual reports from the Commission to the European Parliament, Overview of third country trade defense actions against the EU.

De monitoringoefening van nieuwe (potentieel) protectionistische maatregelen begon in de herfst van 2008, in de nasleep van de financiële en economische crisis. Ondanks herhaalde beloften van de G20-leiders, neemt het aantal handelsbeschermende maatregelen nog steeds gestaag toe. In de periode van 1 juni 2013 - 31 juli 2014 werden 170 nieuwe maatregelen geïntroduceerd, terwijl er slechts 12 werden opgeheven (tegenover 18 het jaar voordien). Dit brengt het totaal aan nieuwe protectionistische maatregelen sinds oktober 2008 op 856. Koploper qua totaal aantal maatregelen blijft Argentinië (160), gevolgd door Rusland (131) en Indonesië (87). Verder in de ranking prijken de opkomende economieën Brazilië, China, Zuid-Afrika, India, Vietnam en Zuid-Korea. Het betreft voornamelijk grensmaatregelen bij invoer, zoals verhoogde invoerrechten, invoerlicenties en invoercertificaten.

-17-

1.3. Bruto binnenlands product

In de eurozone groeide de economische activiteit terug in 2014, na twee jaar van recessie. Het herstel van de activiteit blijkt echter beperkter dan tijdens het eerste herstel na de crisis van 2008-2009. Zo registreerde de eurozone een stijging van het bruto binnenlands product (bbp) met 1,1 % in 2014 (tegenover 2 % in 2010), vooral gestuwd door de particuliere consumptie en, meer bescheiden, door de investeringen (bruto-investeringen in vaste activa) en de buitenlandse handel.

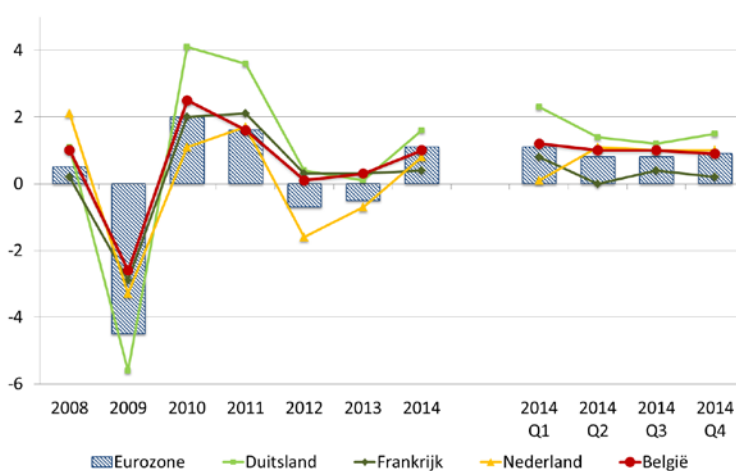
In België groeide het bbp met 1 % in 2014 (na 0,3 % in 2013), aangejaagd door de binnenlandse vraag, en de investeringen in het bijzonder (+6,3 % ten opzichte van 2013), met name onder invloed van een toename van de bedrijfsinvesteringen. De in 2013 ingezette trend wordt daarmee voortgezet. Uit de verdeling per activaklasse blijkt dat het relatieve aandeel van de investeringen in de "bouw" en de "intellectuele eigendomsrechten" vooruitgang boekt sinds 2008 ten koste van investeringen in "machines en uitrustingen en wapensystemen". De particuliere con-

sumptie-uitgaven stegen lichtjes (+1,1 % tegenover +0,3 % in 2013). Het positieve saldo van de buitenlandse handel heeft ook een positieve invloed op het bbp, namelijk van 0,2 procentpunt.

In de drie belangrijkste buurlanden varieert het tempo van het herstel, hoewel het wordt gekenmerkt door een versterking van de binnenlandse vraag en, behalve in Frankrijk, door een herstel van de investeringen. Zo steeg het bbp in Duitsland met 1,6 %, tevens ondersteund door een handelsbalans die weer positief is geworden in 2014. De economische activiteit in Nederland is na twee jaar van recessie teruggekeerd naar groei en de traditioneel positieve handelsbalans heeft de evolutie van het bbp aangewakkerd. De expansie van de economische activiteit in Frankrijk (+0,4 % in 2014) berustte daarentegen uitsluitend op de openbare en particuliere consumptie-uitgaven.

Grafiek 1-3. Bruto binnenlands product

In volume tegen prijzen van 2005 – wijziging in één jaar.

Bron: Eurostat.

1.4. Overheidsfinanciën

Het begrotingssaldo van België is negatief sinds 2008 en bevond zich tussen 2009 en 2013 onder de drempel van 3 % van het bbp, een grens die België in de procedure bij buitensporige tekorten plaatste gedurende 4 opeenvolgende jaren. Volgens het begrotingsplan dat in oktober 2014 aan de Europese Commissie werd voorgelegd, zou het financieringsaldo van België - 2,9 % moeten bedragen in 2014 en -2,1 % van het bbp in 2015 na een verbetering van het structurele saldo met 0,7 procentpunt van het bbp tussen 2014 en 2015.

Het primaire saldo (inkomsten min uitgaven zonder rentelasten) werd opnieuw positief in 2013 (0,2 % van het bbp tegenover -0,7% in 2012). Dankzij de daling van de rentevoeten daalde de rentelast licht (3,4% van het bbp in 2012 naar 3,2% in 2013). Omwille van een hogere overheidsschuld dan in de drie buurlanden vormen de rentelasten een gevoelig hogere uitgave voor de overheid. De situatie in de buurlanden is gemengd. Frankrijk heeft het herstel van zijn overheidstekort voortgezet in 2013 (-4,1% van bbp), hoewel het nog steeds meer uitgesproken blijft dan het Belgische saldo (-2,9% van het bbp), terwijl het tekort van Nederland in een jaar tijd fors is gedaald tot -2,3 % van het bbp. De prestatie van Duitsland blijkt opmerkelijk te zijn, omdat het slechts drie jaar in de procedure bij buitensporige tekorten is gebleven (tussen 2009 en 2011) om weer positief te worden en een klein overschot te bereiken in 2012 en 2013 (+0,1 % van het bbp).

“De voorwaarden scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

Grafiek 1-4. Begrotingssaldo (procedure bij buitensporige tekorten)

In % van het bbp.

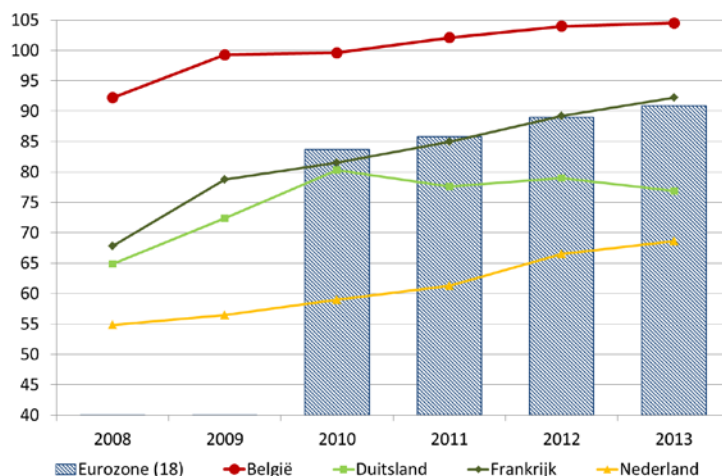

Bron: Eurostat.

De overheidsschuld van België, uitgedrukt in procent van het bbp, stijgt sinds de financiële en economische crisis, net als in de naburige economieën en de eurozone als geheel.

Grafiek 1-5. Overheidsschuld (procedure bij buitensporige tekorten)

In % van het bbp.

Bron: Eurostat.

Wegens het slechte economische klimaat en de steun aan de financiële sector in verband met de crisis en ondanks een reeks maatregelen genomen door de autoriteiten bereikt de schuldgraad 104,5 % van het bbp in 2013⁷, wat neerkomt op een stijging met 17,6 procentpunt sinds 2007 en met 0,5 procentpunt ten opzichte van het niveau van 2012. De crisis heeft een opwaartse impact gehad op het niveau van de overheidsschuld en geen van de buurlanden werd gespaard. Tussen 2007 en 2013 zagen deze landen de schuld niveaus stijgen met 13,4 procentpunt voor Duitsland, 25,9 procentpunt voor Nederland en 28 procentpunt voor Frankrijk. De schuldgraad van België is historisch gezien hoger, en de recente ontwikkelingen hebben de in de ja-

⁷ Een uitbreiding van de consolidatiekring heeft vanaf 2009 ook invloed gehad op de stijging van het niveau van de overheidsschuld, NBB, Economisch Tijdschrift september 2014:

<https://www.nbb.be/doc/ts/publications/economicreview/2014/ecotijdii2014.pdf>

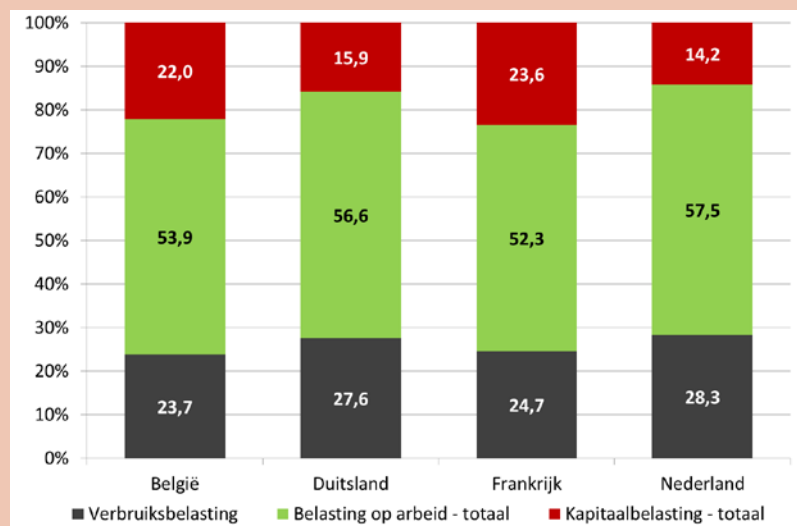

ren '90 genomen maatregelen, die het mogelijk hadden gemaakt de schuldgraad geleidelijk terug te brengen tot 86,9 % van het bbp in 2007, tenietgedaan.

Focus 2. Fiscale structuur

Het aandeel van de inkomsten⁸ uit de belasting op arbeid blijkt redelijk vergelijkbaar te zijn tussen de landen, variërend tussen 52,3 % voor Frankrijk en 57,5 % voor Nederland, terwijl het deel uit kapitaal hoger is in Frankrijk (23,6 %) en in België (22 %) dan in de andere twee landen. Duitsland en Nederland, van hun kant, geven de voorkeur aan hogere belastinginkomsten uit consumptie (28,3 % in Nederland tegenover 23,7 % in België). Het dient onderstreept te worden dat de globale belasting op arbeid verdeeld wordt over minder werknemers (de tewerkstellingsgraad is zwakker in België).

Grafiek 1-6. Belastingstructuur per economische functie, 2012
In %.

Bron: Eurostat.

In verhouding tot het bbp lijken de totale belastinginkomsten⁹ echter aanzienlijker te zijn in België (45,5 % in 2012), op de voet gevolgd door Frankrijk (44,2 %). In Duitsland en Nederland belopen de inkomsten 39 % en 38,1 % van het bbp.

In haar laatste aanbevelingen over het nationale hervormingsprogramma voor 2014 adviseert de Raad van de Europese Unie aan België om "het belastingstelsel in zijn geheel evenwichtiger en billijker te maken en in te zetten op een grootschalige fiscale hervorming die gericht is op het verlichten van de belastingdruk op arbeid, het vereenvoudigen van het belastingstelsel, het efficiënter maken van de btw, het verruimen van de belastinggrond-

⁸ Definities van de onderverdeling der belastingen per economische functie (enkel in Engels, of Frans):
Engels: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Tax_revenue.
Frans: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Tax_revenue/fr.

⁹ De totale inkomsten omvatten de fiscale inkomsten en de niet-fiscale inkomsten.

“De voorwaarden scheppen voor een concurrerende, duurzame en evenwichtige werking van de goederen- en dienstenmarkt in België.”

slagen, het ver minderen van het aantal aftrekmogelijkheden, het dichteren van achterpoortjes en het laten uitdoven van subsidies met schadelijke milieugevolgen”¹⁰. Het omzettingsproces dat een fiscale neutraliteit beoogt noemt men “tax shifting”.

Toelichting bij de tabel: Op basis van de resultaten van het laatste beschikbare jaar (het jaar vermeld in de tweede kolom van de overzichtstabel) geven de groene en rode kleur informatie over de positie van het land ten opzichte van de drie handelspartners (groen voor de beste positie en rood voor de slechtste). De richting van de pijlen geeft alleen de verandering in resultaten van het land ten opzichte van een jaar eerder en maakt dus geen vergelijking met de partnerlanden mogelijk. Met betrekking tot de indicatoren waarvan een “ranking” werd uitgevoerd, geven de pijlen de verandering van de positie in de ranglijst aan.

Samenvatting algemene context							
Indicatoren	Jaar	België	Duitsland	Frankrijk	Nederland	Min	Max
Lopende rekening							
Lopende rekening (in miljoen euro)	2014	5.743	190.800	-30.276*	67.452	-	-
		↗	↗	↘	↗	-	-
Buitenlandse handel							
Marktaandeel in de uitvoer (in % van wereltotaal)	2013	1,9	7,3	3,6	3,1	0,1 (CY)	7,3 (DE)
		↗	↗	↗	↗	-	↗
Bruto binnenlands product							
Bbp (wijziging op jaarbasis, in %)	2014	1,0	1,6	0,4	0,8	-2,3 (CY)	4,8 (IE)
		↗	↗	=	↗	↗	↗
Overheidsfinanciën							
Begrotingssaldo - PBT (in % van bbp)	2013	-2,9	0,1	-4,1	-2,3	-14,6 (SI)	0,6 (LU)
		↗	=	↗	↗	↘	↗
Overheidsschuld - PBT (in % van bbp)	2013	104,5	76,9	92,2	68,6	10,1 (EE)	174,9 (GR)
		↗	↘	↗	↗	↗	↗

* 2013

		België	Duitsland	Frankrijk	Nederland
Algemene context		0	4	0	1
		3	1	2	4
		2	0	3	0

¹⁰ Aanbeveling van de Raad van 8 juli 2014 over het nationale hervormingsprogramma 2014 van België en met een advies van de Raad over het stabiliteitsprogramma 2014 van België:

[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0729\[01\]&from=FR](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014H0729[01]&from=FR)